

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

นายประวุฒิ อัมมขลังาม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนผังเมืองและเมืองมหานคร

ภาควิชาการวางแผนผังเมือง

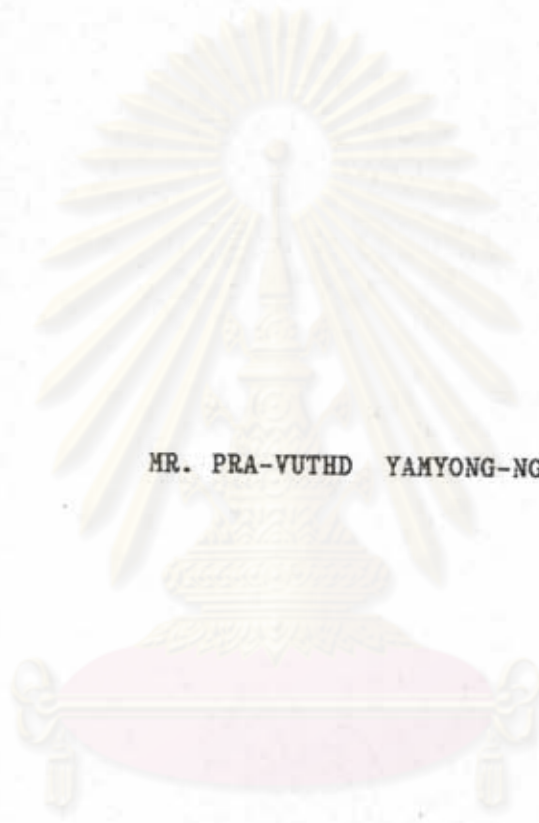
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2537

ISBN 974-583-967-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CONSERVATION AND DEVELOPMENT PLANNING OF TEMPLE AREAS
IN THE URBAN CHIANG MAI

MR. PRA-VUTHD YAMYONG-NGARM

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF URBAN AND REGIONAL PLANNING

DEPARTMENT OF URBAN AND REGIONAL PLANNING

GRADUATE SCHOOL

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1994

ISBN 974-583-967-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่

โดย

นายประวุฒิ แฮ่มขลงาม

ภาควิชา

การวางแผนภาคและเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ชวัลสรวง อติโพธิ

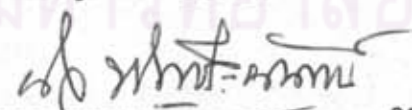
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

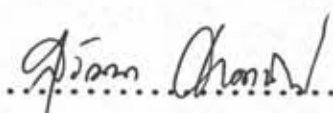

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิสารภย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพันธ์ วิเชียรน้อย)

.....กรรมการ
(อาจารย์ชวัลสรวง อติโพธิ)

.....กรรมการ
(อาจารย์นิจ หิญชีระนันท์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ชาคานิติ)

พิมพ์ที่ศูนย์บริการห้องสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่

ประวุฒิ แอ้มยดงาม : การวางแผนอนุรักษ์ และพัฒนาบริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่ (CONSERVATION AND DEVELOPMENT PLANNING OF TEMPLE AREAS IN THE URBAN CHIANGMAI)

อ. ที่ปรึกษา : อ. ชวัญสรวง อติโพธิ, 440 หน้า. ISBN 974-583-967-1

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับวัด และการหาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัดให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบันของเมืองเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า วัดในเมืองเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเป็นเมือง และวิถีชีวิตของชาวเชียงใหม่อย่างเหนียวแน่น โดยวัดสำคัญในระดับเมืองที่มีพัฒนาการของวัดมาจนถึงในยุคปัจจุบันนี้ ส่วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์กับเมืองในเชิงการเมืองการปกครอง และสังคมมาโดยตลอด ส่วนวัดประจำชุมชนในแต่ละชุมชนนั้นทำหน้าที่เป็น "ศูนย์กลางชุมชน" ของกลุ่มหรือพวกพ้อง ซึ่งบทบาทนี้ในปัจจุบันยังคงเห็นได้อย่างชัดเจน

ในปัจจุบันนี้จากสภาพสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบต่อวัดในหลายด้านรวมถึงบทบาทของพระสงฆ์ด้วย จากสภาพปัญหาหลักต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับวัด จัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลักคือ สภาพ ปัญหาผังบริเวณ สภาพปัญหาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และปัญหาสภาพแวดล้อมบริเวณวัด ผลการวิจัยจากจำนวนวัดทั้งหมด 90 วัดในพื้นที่ศึกษา 90% ของวัดทั้งหมดนั้นจัดอยู่ในกลุ่มมีปัญหาในด้านสภาพแวดล้อมบริเวณวัดทั้งสิ้น

ในการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด ได้เสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา 2 แนวทางหลัก คือ แนวทางในการพัฒนาเมือง และแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด โดยในระดับนโยบายเสนอกรอบคฤมณนโยบายระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับเมืองเน้นให้มีการส่งเสริมและจัดทำเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเทศบาลเมือง เน้นถึงการตระหนัก และสร้างจิตสำนึก รวมถึงการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การรักษามรดกทางวัฒนธรรม ในส่วนเป้าหมายและแนวทางในการปรับปรุงสภาพองค์ประกอบและสภาพแวดล้อมในระดับย่านและบริเวณวัด ได้เสนอมาตรการในระยะต่าง ๆ ซึ่งคำนึงถึงการรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีและเอกลักษณ์เฉพาะของวัดแบบล้านนาไว้ และตัวอย่างการปรับปรุงวัดในย่านพาณิชย์กรรม โดยเชื่อมพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมหลักและย่านประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ของเมืองเข้าด้วยกัน และในช่วงท้ายของการศึกษาได้เสนอวงจรทัศนศึกษาวัดในเมืองเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณค่าของวัด และเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ถึงมรดกทางวัฒนธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา.....การวางผังเมือง
ปีการศึกษา.....2536

ลายมือชื่อนิติกร.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

C235468: MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD: PLANNING/CONSERVATION AND DEVELOPMENT/TEMPLE AREAS/URBAN CHIANGMAI
PRA-VUTHD YAM YONG-NGARM : CONSERVATION AND DEVELOPMENT PLANNING
OF TEMPLE AREAS IN THE URBAN CHIANGMAI. THESIS ADVISOR.
KWANSUANG ATIBODHI, 440 PP. ISBN 974-583-967-1

This research focuses on the study Chiangmai's development in term of the relationship between politics and temples and also on the search for new trends in conserving and developing the temple areas to meet the current economic and social condition.

The study results in some interesting information on the close relationship between the temples and the growth of Chiangmai and the people's ways of life as well. The important temples which have continuously developed have had significant roles in the development of Chiangmai's politics and governing. Likewise, the temples in district area have also been "Public Center" till today.

The current shift of economic and social condition has an affect on temples in many aspects including the roles of monks. There are three groups of principle problems-the planning of the areas, architectural features and the environment of temple areas in which ninety percents of the total temples studied are involved.

This research mainly proposed two new trends of both conservation and development planning of the temple areas. The first one is the city planning and the second one is the conservation and development planning of temple areas. These planning are lannched to be impased in the national provincial and also local policies. The great emphasis is not only encouraging people's ethies but also helping the widespread of conserving cultural heritage among Thai people. The measures for improving temple areas one carefully proposed with regard to the way of conserving Lanna style. Moreover, this research also provides the examples of temple restoration in the business area by associating these areas with the historical and cultural value of temple areas. In the last section of the research, there is a proposal on a new circle of temple studies in Chiangmai in order to be a good way to encourage the temple values and also to promote the conservation of cultural heritage.

ภาควิชา..... การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา..... การวางผังเมือง
ปีการศึกษา..... 2536

ลายมือชื่อนิสิต..... *วิ. วัฒน...*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *วิ. วัฒน...*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

ถึคคักรรรมปรระกาศ

ในกาการศึกษาวิทษานัพนธ์ การวางแพนอนุรักษัและพัฒนาบวิเวกวัดในเมืองเซียงใหม่นี้
ข้าพเจ้าขอกราบขอพระคุณ "แม่" ผู้เป็นกำลังใจในทุกสิ่งทุกอย่าง และท่านอาจารย์นิจ
หิณฐีระนันท์ อาจารย์ขวัญสรวง อติโพธิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ชาคานิติ ภาค
วิชาการวางแพนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ศิริชัย
นฤมิตรเรชการ อาจารย์วิดิ พานิชพันธ์ อาจารย์ประมวลและสมปอง เฟ็งจันทร์ คณะวิจิตรศิลป์
มหาวิทยาลัยเซียงใหม่ ที่เมตตาให้ความรู้และแนวทางในการดำเนินการศึกษามาโดยตลอด

ขอขอบคุณ พี่ต๋ม ดัน แหน หน้า และบี ป๊อบ เพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ผังเมืองทุกคนที่
ช่วยเหลือด้วยดีมาตลอด และคุณแสงจันทร์ คะลีล้วน ที่ได้พิมพ์วิทษานัพนธ์ให้จนสำเร็จด้วยดี

ท้ายนี้ หากวิทษานัพนธ์ฉบับนี้ มีประโยชน์สำหรับผู้สนใจอยู่บ้าง ขอมอบความดีนี้ให้
แก่ชาวเซียงใหม่ทุกท่านทั้งในอดีต และปัจจุบันที่ได้สรรค์สร้าง มิติทางวัฒนธรรมอันเป็นแบบฉบับ
ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

นายประวุฒิ แซ่มขลงาม

เมษายน 2537

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญแผนที่.....	ท
สารบัญแผนภูมิ.....	ค
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	2
1.3 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	2
1.4 วิธีการศึกษา.....	3
1.5 ข้อจำกัด.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 ความหมายของการอนุรักษ์และแนวคิด ทฤษฎีและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 การอนุรักษ์.....	9
2.1.1 คำนิยามของการอนุรักษ์.....	9
2.1.2 ความหมายของการอนุรักษ์.....	10
2.1.3 ระดับของการอนุรักษ์.....	13
2.1.4 ขนาดของการอนุรักษ์.....	14
2.1.5 การอนุรักษ์ในต่างประเทศ (กรณีต่างประเทศ).....	16
2.1.6 การอนุรักษ์ในประเทศไทย.....	17
2.2 องค์ประกอบของสารูป.....	24
2.3 พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม.....	25

2.4	การพัฒนาเมือง.....	28
2.5	การอนุรักษ์กับการพัฒนา.....	29
2.6	นโยบาย กฎหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานอนุรักษ์เมืองเชียงใหม่	32
2.6.1	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์.....	32
2.6.2	กฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับงานอนุรักษ์.....	36
2.6.3	โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์.....	42
2.6.4	เชียงใหม่กับการอนุรักษ์.....	45
บทที่ 3	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับวัด.....	47
3.1	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ในยุคล้านนาพยูวิศวันครพินด์ เชียงใหม่	63
3.1.1	พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 1839-1898	63
3.1.2	พัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่ในยุควัดในกำแพงเมือง พ.ศ. 1839-1898.....	68
3.2	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ในยุคนเวียงจันทน์.....	75
3.2.1	พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ในยุคนเวียงจันทน์ พ.ศ. 1898-2068.....	84
3.2.2	พัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่ยุคสร้างวัดสร้างเมือง พ.ศ. 1898-2068.....	87
3.3	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ในยุคล้อม.....	101
3.3.1	พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ในยุคล้อม พ.ศ. 2068-2101.....	104
3.3.2	พัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่ยุคเมืองล้อม วัดล้อม พ.ศ. 2068-2101.....	105
3.4	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ยุคได้การปกครองพม่า.....	109
3.4.1	พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ในยุคได้การปกครองพม่า พ.ศ. 2141-2317.....	113
3.4.2	พัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่ยุคได้การปกครองพม่า พ.ศ. 2101-2317.....	114

3.5	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ยุคฟื้นฟูเมืองจนถึงปัจจุบัน	
	พ.ศ. 2339-2536.....	118
3.5.1	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ในยุคประเทศราชของ	
	กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2339-2400.....	119
3.5.2	พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ในยุคประเทศราช	
	ของกรุงรัตนโกสินทร์.....	122
3.5.3	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ในยุคฟื้นฟูเมือง	
	พ.ศ. 2400-2500.....	125
3.6	พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่จนถึงปัจจุบัน	
	พ.ศ. 2339-2536.....	134
3.6.1	สภาพแวดล้อมและทำเลที่ตั้งวัดในเชิงความสัมพันธ์กับเมือง	
3.7	พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ยุคเมืองพัฒนาจนถึงเมืองในยุคปัจจุบัน	
	พ.ศ. 2500-2536.....	169
3.7.1	พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ในยุคใต้แผนพัฒนา	
	เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ. 2504-2529).....	169
3.7.2	พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ในยุคปัจจุบัน	
	(พ.ศ. 2530-2536).....	178
3.8	พัฒนาของวัดในเมืองเชียงใหม่ในยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2500-2536....	189
3.9	การสำรวจและศึกษาเมืองในบริเวณต่าง ๆ.....	197
3.9.1	การรับรู้ภาพลักษณ์เมืองเชียงใหม่เชิงกายภาพ.....	197
3.9.2	สรุปการใช้ที่ดินในปัจจุบัน.....	214
3.9.3	ลักษณะและระบบเทคนิคชุมชนเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน....	238
3.9.4	โครงการที่มีผลเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและอนุรักษ์เมือง....	255
3.9.5	การรับรู้ภาพลักษณ์เมืองเชียงใหม่เชิงจินตภาพ.....	260
3.9.6	การรับรู้ความรู้สึกในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ทางประสาทสัมผัส.	266
3.9.7	มโนลักษณะของเมืองเชียงใหม่.....	267
3.9.8	ภูมิทัศน์เมืองเชียงใหม่.....	268

บทที่ 4	บทวิเคราะห์เมืองเชียงใหม่กับการเกี่ยวข้องกับวัดกับเมือง สภาพของเมืองเชียงใหม่กับวัดในปัจจุบัน และสภาวะการณ์ของปัญหา.....	270
4.1	ภาพรวมของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	271
4.1.1	ที่ตั้งและการกระจายตัวของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่	271
4.1.2	ขนาดและพื้นที่วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.....	277
4.1.3	ความหนาแน่นของประชากรต่อวัด.....	280
4.1.4	ความหนาแน่นของพื้นที่รายตำบลต่อวัด.....	281
4.1.5	ความหนาแน่นของพระสงฆ์และสามเณรต่อวัด.....	282
4.2	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัดที่มีต่อสภาพเมือง.....	285
4.2.1	อายุของการสร้างวัดและตำแหน่งที่ตั้งของวัดในนครเชียงใหม่กับการเปรียบเทียบพัฒนาการทางพื้นที่ของเมืองเชียงใหม่..	285
4.2.2	ความเชื่อที่เกี่ยวข้องระหว่างเมืองกับวัด.....	289
4.2.3	ระดับความสำคัญและความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องในฐานะภูมิลักษณะของเมือง.....	290
4.2.4	บทบาทของวัดในเชิงตอบรับกับสภาพเมือง.....	293
4.3	วิเคราะห์สภาพและสภาวะการณ์ของปัญหาวัดกับเมืองเชียงใหม่.....	296
4.3.1	ระดับวัด การประเมินปัญหา สภาพขององค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมวัด.....	296
4.3.1.1	สภาพและองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ของวัด	296
4.3.1.2	วัดที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม...	306
4.3.1.3	การประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมภายในวัด	309
4.3.2	ระดับย่าน การประเมินปัญหาสภาพแวดล้อมในระดับย่าน..	331
4.3.2.1	ปัญหาสภาพแวดล้อมในระดับย่าน.....	354
4.3.3	ระดับเมือง สภาพแวดล้อมและปัญหาในระดับเมือง.....	366
4.3.3.1	สภาพปัญหาในระดับเมือง.....	367

บทที่ 5	แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่.....	378
5.1	แนวโน้มการเจริญเติบโตของเมืองตามแผนพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่....	378
5.2	ลักษณะของตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมบริเวณวัด และ สภาพปัญหาในปัจจุบัน.....	384
5.3	เป้าหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด.....	393
5.4	วัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด.....	393
5.5	ข้อเสนอแนะและแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด.....	394
5.6	นโยบายในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด	
5.6.1	นโยบายระดับชาติ.....	394
5.6.2	นโยบายระดับจังหวัด.....	396
5.6.3	นโยบายระดับเมือง.....	398
5.7	แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อให้เป็นไปตามแผน.....	401
5.7.1	การชี้แนะเพื่อที่รองรับการเจริญเติบโตของเมือง.....	401
5.7.2	แนวทางเสนอแนะในระดับเมือง.....	401
5.7.3	เป้าหมายและแนวทางในการปรับปรุงสภาพองค์ประกอบ และสภาพแวดล้อมในระดับย่านและบริเวณวัด.....	401
5.7.4	การเสนอแนะวงจรถักต้นศึกษาในระดับเมืองและย่าน.....	401
บรรณานุกรม.....		436
ประวัติผู้เขียน.....		440

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงหน่วยงานและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในประเทศ...	21
ตารางที่ 3.1 แสดงสรุปบทบาทด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม ในยุคสถาปนาอนุรักษนิยมใหม่.....	22
ตารางที่ 3.2 แสดงช่วงสมัยของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ที่สำคัญ พ.ศ. 2400-2500	
ตารางที่ 3.3 แสดงการสร้างและบูรณะซ่อมแซมวัดต่าง ๆ ในสมัยฟื้นฟูบ้านเมือง และสมัยการปกครองจังหวัดเชียงใหม่.....	158
ตารางที่ 3.4 แสดงการกระจายตัวของวัดตามเงื่อนไขต่าง ๆ	160
ตารางที่ 3.5 แสดงจำนวนและความหนาแน่นของประชากรของตำบลในเขตเทศบาล นครเชียงใหม่ พ.ศ. 2527, 2533 และ 2535.....	182
ตารางที่ 3.6 แสดงการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2519-2530.....	185
ตารางที่ 3.7 แสดงรายชื่อและตำแหน่งวัดในบริเวณต่าง ๆ ของเมือง.....	192
ตารางที่ 3.8 แสดงการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดิน พ.ศ. 2519, 2525 และ 2532..	216
ตารางที่ 3.9 แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินในเขตเทศบาล.....	223
ตารางที่ 3.10 แสดงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ (ระดับจังหวัด)....	236
ตารางที่ 3.11 แสดงปริมาณการจราจร ขนาดความกว้างและชาวถนนสายหลักและ รองที่สำคัญ.....	242
ตารางที่ 3.12 แสดงการขนส่งประจำทางด้วยรถโดยสารระดับเมือง.....	246
ตารางที่ 3.13 แสดงการขนส่งประจำทางด้วยรถโดยสารระดับจังหวัด.....	246
ตารางที่ 4.1 แสดงลำดับศักดิ์ของวัดและรายชื่อวัดที่มีความสำคัญในการปกครอง สงฆ์จังหวัดเชียงใหม่.....	272
ตารางที่ 4.2 แสดงการกระจายตัวของวัดในพื้นที่ศึกษา.....	274
ตารางที่ 4.3 แสดงขนาดพื้นที่วัด จำแนกตามขนาดพื้นที่และรายตำบล.....	278
ตารางที่ 4.4 แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับวัดในพื้นที่ศึกษา.....	284

ตารางที่ 4.5	แสดงช่วงเวลาในการสร้างวัดเทียบกับช่วงอายุเมือง และพัฒนาการของพื้นที่เมือง.....	287
ตารางที่ 4.6	แสดงระดับภูมิลักษณะ และระดับความสำคัญของวัดต่อพื้นที่เมือง.....	293
ตารางที่ 4.7	แสดงสภาพองค์ประกอบภายในวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.....	293
ตารางที่ 4.8	แสดงสภาพองค์ประกอบภายในวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.....	300
ตารางที่ 4.9	แสดงสรุปสภาพองค์ประกอบภายในวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่..	302
ตารางที่ 4.10	แสดงการแบ่งกลุ่มวัดตามการประเมินสภาพองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ของวัด.....	303
ตารางที่ 4.11	แสดงการประเมินสภาพองค์ประกอบทางกายภาพในเขตพุทธาวาสสังฆาวาส และชนวิสัยในระดับรายตำบล.....	304
ตารางที่ 4.12	แสดงวัดที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและวัดที่ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน.....	306
ตารางที่ 4.13	แสดงการประเมินปัญหาสภาพแวดล้อมภายในวัด.....	316
ตารางที่ 4.14	แสดงสรุปการประเมินปัญหาสภาพแวดล้อมภายในวัด.....	317
ตารางที่ 4.15	แสดงสรุปผลการประเมินสภาพแวดล้อมภายในวัด.....	318
ตารางที่ 4.16	แสดงการประเมินปัญหาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในวัด.....	318
ตารางที่ 4.17	แสดงการประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน.....	357
ตารางที่ 4.18	แสดงการประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน.....	361
ตารางที่ 4.19	แสดงการประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน.....	362
ตารางที่ 4.20	แสดงการประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อม.....	363
ตารางที่ 4.21	แสดงสรุปการประเมินปัญหาของสภาพแวดล้อมในระดับย่าน.....	364

สารบัญแนก

	หน้า
แผนที่ 1.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	3
แผนที่ 2.1 แผนที่ประเทศไทยเทศบัญญัติ กำหนดบริเวณควบคุมสิ่งปลูกสร้างในเขตเทศบาล.....	41
แผนที่ 3.1 แสดงอาณาเขตของอาณาจักรล้านนาสมัยพญามังราช.....	50
แผนที่ 3.2 แสดงอาณาจักรทริภุชชัย.....	51
แผนที่ 3.3 แสดงเมืองลูกหลวงและเมืองหน้าด่าน.....	58
แผนที่ 3.4 แสดงวัดที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 1839-1898.....	74
แผนที่ 3.5 แสดงโลกแวดล้อมระดับภูมิภาคในยุคเจริญของเมืองเชียงใหม่.....	75
แผนที่ 3.6 แสดงอาณาเขตของอาณาจักรล้านนาสมัยพญาติโลกราช.....	77
แผนที่ 3.7 แสดงชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ทางตอนใต้ และทิศทางการขยายตัวของเมืองสมัยเจริญรุ่งเรือง.....	86
แผนที่ 3.8 แสดงตำแหน่งวัดที่มีความสำคัญในระดับเมืองระยะเวลา พ.ศ. 1898-2068	97
แผนที่ 3.9 แสดงวัดที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 1982-2068.....	99
แผนที่ 3.10 แสดงวัดที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 1839-2068.....	100
แผนที่ 3.11 แสดงที่ตั้งอาณาจักรที่มีอิทธิพลทางการเมืองในระชะ พ.ศ. 1898-2018	102
แผนที่ 3.12 แสดงวัดที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 2068-2101.....	106
แผนที่ 3.13 แสดงวัดที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 1839-2101.....	107
แผนที่ 3.14 แสดงการกระจายตัวของวัดทางทิศเหนือและทิศใต้ของเมือง พ.ศ. 1839-2101.....	108
แผนที่ 3.15 แสดงวัดที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 2101-2317.....	115
แผนที่ 3.16 แสดงวัดที่สร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 1839-2317.....	116
แผนที่ 3.17 แสดงเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของประเทศราชภาคเหนือ.....	120
แผนที่ 3.18 แสดงบริเวณหัวเมืองเชียงใหม่เหนือและเชียงใหม่ตะวันตก.....	127
แผนที่ 3.19 แสดงเส้นทางการค้าสมัยประเทศราชภาคเหนือตอนต้น.....	130
แผนที่ 3.20 แสดงตำแหน่งชุมชนที่สำคัญสมัย พ.ศ. 2460.....	137
แผนที่ 3.21 แสดงภาพรวมของเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2400-2500.....	153

แผนที่ 3.22	แสดงพัฒนาการทางผังเมืองและโครงข่ายการสัญจร.....	154
แผนที่ 3.23	แสดงจำนวนวัดทั้งหมดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งวัดสร้างและวัด ในปัจจุบันตามยุคสมัย.....	161
แผนที่ 3.24	แสดงวัดที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2317-2536.....	167
แผนที่ 3.25	แสดงวัดทั้งหมดที่สร้างขึ้นและมีการใช้งาน พ.ศ. 1839-2537.....	167
แผนที่ 3.26	แสดงภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2511.....	175
แผนที่ 3.27	แสดงระบบคมนาคมในเขตเทศบาล พ.ศ. 2511.....	176
แผนที่ 3.28	แสดงเนื้อเมือง พ.ศ. 2508.....	176
แผนที่ 3.29	แสดงเนื้อเมือง พ.ศ. 2525.....	176
แผนที่ 3.30	แสดงความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาล.....	183
แผนที่ 3.31	แสดงความลาดชันของเมืองเชียงใหม่.....	184
แผนที่ 3.32	แสดงการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2533.....	186
แผนที่ 3.33	แสดงการกระจายตัวและที่ตั้งของวัดทั้งหมดในเขตเทศบาล.....	190
แผนที่ 3.34	แสดงบริเวณต่าง ๆ ของเมือง.....	197
แผนที่ 3.35	แสดงย่านการค้า.....	201
แผนที่ 3.36	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเมืองเก่าและย่านการค้า พ.ศ. 2533.....	204
แผนที่ 3.37	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณทิศตะวันตกของเมือง.....	206
แผนที่ 3.38	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณทิศเหนือของเมือง.....	209
แผนที่ 3.39	แสดงภาพถ่ายทางอากาศฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง.....	211
แผนที่ 3.40	แสดงภาพถ่ายทางอากาศทิศใต้ของเมือง.....	212
แผนที่ 3.41	แสดงราคาที่ดินบริเวณถนนสายหลักสำคัญของเมือง.....	217
แผนที่ 3.42	แสดงการขยายตัวของการใช้ที่ดิน.....	218
แผนที่ 3.43	แสดงการขยายตัวของการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2508, 2519, 2533.....	219
แผนที่ 3.44	แสดงความหนาแน่นของอาคารบนเนื้อเมือง.....	221
แผนที่ 3.45	แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินในเขตเทศบาล.....	224
แผนที่ 3.46	แสดงศูนย์กลางหลักและรองของกิจกรรมต่าง ๆ	229
แผนที่ 3.47	แสดงพื้นที่ที่มีกิจกรรมช่วงเวลา 6.00-19.30 น.....	234
แผนที่ 3.48	แสดงพื้นที่ที่มีกิจกรรมช่วงเวลา 19.30-6.00 น.....	234

แผนที่ 3.49	แสดงที่ตั้งของเกาะในเขตเมือง.....	235
แผนที่ 4.50	แสดงโครงข่ายถนนในปัจจุบัน.....	238
แผนที่ 5.51	แสดงปริมาณการจราจรในช่วงเวลาเร่งด่วน.....	243
แผนที่ 5.52	แสดงที่ตั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ.....	253
แผนที่ 5.53	แสดงโครงการสำคัญที่มีผลต่อเนื่อง.....	259
แผนที่ 5.54	แสดงจินตภาพของเมือง.....	260
แผนที่ 4.1	แสดงลำดับศักดิ์ของวัดและวัดที่มีความสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์....	273
แผนที่ 4.2	แสดงการกระจายตัวของวัดในตำบลต่าง ๆ.....	275
แผนที่ 4.3	แสดงการจัดกลุ่มวัดตามสภาพแวดล้อม.....	276
แผนที่ 4.4	แสดงขนาดพื้นที่วัดในเขตเทศบาล.....	279
แผนที่ 4.5	แสดงการเปรียบเทียบช่วงอายุของการสร้างวัด และความสัมพันธ์กับ พัฒนาการด้านการขยายตัวของพื้นที่เมือง.....	286
แผนที่ 4.6	แสดงกลุ่มวัดที่ได้รับการฟื้นฟู และสร้างขึ้นในช่วงเวลาฟื้นฟูบ้านเมือง..	288
แผนที่ 4.7	แสดงภูมิลักษณะของเมือง.....	292
แผนที่ 4.8	แสดงระดับสภาพขององค์ประกอบภายในวัด.....	305
แผนที่ 4.9	แสดงวัดที่มีคุณค่าด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม.....	307
แผนที่ 4.10	แสดงการประเมินสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในวัด (ระดับของปัญหา)..	319
แผนที่ 4.11	แสดงย่านต่าง ๆ.....	331
แผนที่ 4.12	แสดงชุมชนที่สำคัญและทิศทางการขยายตัวของเมือง.....	352
แผนที่ 4.13	แสดงวัดในย่านต่าง ๆ.....	353
แผนที่ 4.14	แสดงกลุ่มวัดที่มีปัญหาในด้านสภาพแวดล้อมในระดับย่าน.....	365
แผนที่ 5.1	แสดงโครงข่ายคมนาคมในอนาคต.....	381
แผนที่ 5.2	แสดงผังเมืองรวมเชียงใหม่.....	382
แผนที่ 5.3	แสดงพื้นที่เร่งปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณวัด.....	411
แผนที่ 5.4	แสดงแนวทางการควบคุมความสูงของอาคารในบริเวณต่าง ๆ ของเมือง	412
แผนที่ 5.5	แสดงขอบเขตพื้นที่วัดที่มีกฎหมายควบคุมสภาพแวดล้อมข้างเคียง.....	413
แผนที่ 5.6	แสดงวัดร้างในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่.....	418
แผนที่ 5.7	แสดงทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมวัดในย่านพาณิชย์กรรม.....	424

แผนที่ 5.8	แสดงกลุ่มทัศนศึกษาวัดในเขตกำแพงเมืองและย่านพาณิชย์กรรม.....	432
แผนที่ 5.9	แสดงวงจรถทัศนศึกษาวัดภายในเมืองเชียงใหม่.....	435

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 2.1 แสดงความเป็นมาของการอนุรักษ์ศิลปกรรมในประเทศไทย.....	20
แผนภูมิที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบชุมชน.....	26
แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการศึกษา พัฒนาการของเมืองกับวัดในบทบาทด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และกาชภาพ.....	62
แผนภูมิที่ 4.1 แสดงความเชื่อที่เกี่ยวข้องระหว่างเมืองกับวัด.....	289
แผนภูมิที่ 4.2 แสดงขั้นตอนการศึกษาในการประเมินปัญหาสภาพแวดล้อมวัด.....	295
แผนภูมิที่ 4.3 แสดงพื้นที่และย่าน บริเวณต่าง ๆ ของเมือง.....	330
แผนภูมิที่ 4.4 แสดงสภาพปัญหาในระดับเมือง.....	367
แผนภูมิที่ 4.5 แสดงสภาพปัญหาของวัด ระดับเมือง ระดับย่าน ระดับวัด.....	375

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย